

KÉT CASTOR.

Irta: *Kolozs Pál.*

AKÓRHÁZ szürke kőkerítésén, a kapu fölött egy fekete macska nyalogatta a talpát. Bent a fenyők között lélekharang kalimpált sápadt hangon. Péter szívszorongva rohant végig a karbólszagú folyosón, zsebeit kiduzzasztották a narancsok, kölnivizes szappant is hozott és cseresznyebefőttet, mert János megkérte.

A folyosó végén a kavicsszemű apácába ütközött, aznap homályos volt a pillantása, a szomorúság sárgás iszapja lepte be. Péter megtorpant s a nővér mellén himbálózni kezdett a fekete kereszt, amint lemondóan ingatta a fejét:

— Ne menjen be . . . szegény testvérke rosszul van . . . nagyon rosszul.

Péter ott állt a kérlelhetetlen hírtől villámsujtottan, aztán félve, reszketve lépett a kórterembe.

Barátja ágyánál két apáca imádkozott. Felhőszerű főkötőjüktől alig láthatta Jánost. Tétován az ágy fejéhez lépett, János már nem ismerte meg. Arca hamuszínű volt, furcsán az égre nézett, egész lényét egy bolyhos felhő csücske kötötte le az ablak sarkában. Aztán hirtelen rángani kezdett a teste.

Spanyolfalat hoztak, körülbástyázták vele az ágyat és hangsúlyosabban kezdtek imádkozni a kedves nővérek. A kórterem másik két betege vacogva kitámolygott az ajtón.

Amanda nővér kivezette Pétert, áttámogatta egy üres szobába, egy pohárban fertőtlenítőszerrel hozott:

— Öblögesse ki a száját, szegénynek fertőző influenzája volt. Mossa meg a kezét is.

Gépiesen működtek az idegei. Telefonált vidékre, értesítette János apját. Aztán gépiesen elindult hazafelé. Közös lakásuk ajtaja előtt megtorpant. Hat évig laktak együtt itt. Régen, még Gyarmaton Castor és Polluxnak nevezte őket a latin tanár, annyira elválaszthatatlanok voltak. És itt Pesten egy csitri leány Zoronak és Hurunak . . .

Zsibbadtan lépett szobájukba, megállt János íróasztala előtt. Kinyitotta a fiókot, és megkereste Márta leveleit. Ismerte a borítékok halvány zöld színét, a levelek édeskés illatát. Mind elégette őket — János úgy kívánta — még az utolsót is, amelyik expressz jött. Pedig ezt az egyet szerette volna elolvasni. Utána is kapott, de akkor a kályhában már lángolva táncolt az almazöld boríték.

Mártát e miatt az utolsó levél miatt János gyilkosának tartotta Péter.

Azon a napon, mely elindította a bajt, Péter korán jött haza este és megdöbbsent, mert János ágyát üresen találta. Hajnali három óra felé láztól kiverten, kidagadt szemmel érkezett meg barátja. János tehát elkövette azt az örültséget, hogy betegen, 38 fokos lázzal elment Márta születésnapjára. Pedig megígértette vele, hogy nem megy el. Másnap reggel influenzás tüdőgyulladással vitték a kórházba . . .

Az elhamvadt papírlapok zizegve táncoltak a kályha kormos ajtaja mögött.

Századszor, ezredszer teszi föl magában kétségbeesetten a kérdést Péter: mi vihette rá az ő józan János barátját arra, hogy elkövesse ezt a végzetes örültséget. Mert János nagyon is józan volt. Este mindig tíz óra előtt jött haza, soha egy csepp alkoholt nem ivott; ő volt az, aki Pétert gyakran lebeszélte arról, hogy «ifjú és bohó, de végzetes számárságokat» kövessen el. Például ne gondoljon annyit leányokra, vegyen példát róla. Őt egy nő sohasem akadályozhatja meg céljai s tervei elérésében, mert nem engedi magához olyan «veszedelmes közelségbe». Jánosnak takarékkönyve volt, százhatvan hold tehermentes földje, szőke haja, gyerek arca, komoly kék szeme. Szerette s néha titkon irigyelte Pétert, hogy olyan könnyedén és «hangulatosan» fogja föl az életet.

Hüvösen és meggondoltan udvarolt egy vérszegény, de gazdag úrileánynak, aki sápadt volt és Péter szerint unalmas. Péter ismerte Mártát; cingár, feketehajú leány volt.

János (Pollux) elárvult íróasztala előtt ült Péter (Castor) és vad, elkeseredett képzelődés kapta a hátára. Márta keskeny, fagyos ajkával egyre izgatóbban jelent meg előtte.

Szikrázószemű Márta ült a szekreterje előtt, Péter szinte látta . . . Bolondító, vérforraló dolgokat írhatott abban az expresszlevélben. Gonoszul játszott a hatalmával, kiráncigálta barátját a betegágyból. Mert Márta tudhatta, hogy János beteg.

Halála előtt két nappal a kórházban — már úgy látszott, hogy János átlábolt a krízisen — Péter megemlítette:

— Nem akarod, hogy Márta meglátogasson?

— Sosem akarom látni többé, irtózom tőle — suttogta s többet nem mondott.

Péter akkor megtorpant barátja tekintetének sötét kőfala előtt. Most már tudta, hogy nem a láz beszélt belőle. Egész biztos nem. Tudta, hogy senki sem lehet elég józan, erre — úgy látszik — rájött János is, azért sötétedett úgy el a szeme. Persze . . . Szegény János már akkor tudta, hogy életével fizetett meg azért az estéért s hogy ez a külsőleg veszélytelen és háziasan nevelt leány áthúzta minden számítását . . ., azt csinált vele, mit akart . . ., egy levéllel, néhány sorral.

Kinn sejtelmes fehérségbe borult a világ, szüntelenül esett a hó.

A temetés után eljött János apja, a nógrádi földbirtokos. Amikor a szobába lépett, heves zokogás rázta meg. Aztán letörölte nedves arcát :

— Csináljunk leltárt megboldogult fiam holmijáról.

Két, hatalmas fenyőfaládába rakták János holmiját. Végül, amikor már elkészültek, az öreg rámutatott néhány könyvre :

— Ez a magáé?

— Igen.

Fellapozta a könyveket, az egyikbe Péter nem írta be a nevét.

— Ez is?

Péter bólintott. A pirospozsgás arcú öregúr megcsóválta a fejét, gyanakodott. Hirtelen eszébe jutott fia aranyórája.

Izgatott keresgélés kezdődött. A becsomagolt bőröndöket újra kidobálták a földre. Szerencsére Péter János egyik mellényében megtalálta a rubinköves aranyórát.

Az öreg újra sírni kezdett. A leltározás bevégződött.

* * *

Barátja halálával nagyon megváltozott minden. Úgy érezte, légüres térben mozog. Szomorúság és bánkódás volt az árnyéka, a csüggedés nyomon követte, minduntalan a sarkába harapott, hiába szaladt gyorsan, össze-vissza az utcán, hiába menekült a fájdalmas emlékek elől, bujt el templomokba, hiába borogatta fejét a tömjén havas illatába.

És persze barátja halálával anyagi körülményei is megváltoztak. Jánosnak nemcsak a szíve állt előtte nyitva, hanem az erszénye is. A szó legnemesebb értelmében szenvedélyes barátok voltak. Ha gondolataik nem is voltak mind közösek, de lakásuk, pénzük, ennivalójuk közös volt kilencven százalék erejéig János korlátokat nem ismerő nagylelkűségéből. Péter barátjának köszönhette, hogy majdnem elvégezte az orvosi egyetemet és hogy meglehetősen jól megtanult angolul és franciául.

János halála óta minden megkeseredett itt körülötte . . . Szülei korán meghaltak, rokonait alig ismerte, senkije se volt. Változó és bizonytalan anyagi forrásai semmivel sem bíztatták. Orvosi tanulmányait most már úgy sem tudja befejezni. Elhatározta, hogy elutazik Pestről valahová, minél messzebb, akárhová, bármilyen állandó jellegű munkát elvállal. Csak felejtetni tudna.

* * *

Kiváltotta útlevelét. Közvetlenül elutazása előtt, mint a hipnotizált, elindult Mártáék Mányoki-úti villája felé. Amikor a rácsos kertajtót becsapta maga mögött, két borjúnagyságú bernáthegyi kutya rontott rá. Péter hirtelen előszedte zsebkendőjét, amely a leltározásból véletlenül kimaradt. Megszagoltatta az acsargó kutyákkal s azok

egyszerre elhallgattak. Az egyik nyájaskodva hozzádörzsölte bozontos oroslán fejét . . .

Minden ízében reszketett; ott állt előtte Márta sápadtan, de nem gyászolt. Pedig hát János tulajdonképpen a vőlegénye volt.

— Borzasztó — mondta a leány, mikor leültek a dohányzóban.

Péternek ökölbe szorult a keze — komédiázik — gondolta. Iszonyodva nézte Márta keskeny ajkát, szenttelen pillantását; vékony, hegyeskörmű ujjait visszataszítóaknak és kegyetleneknek találta. Szeretett volna belátni a semmitmondó külső mögé, az arc áttetsző, sárgás bőre mögé . . .

Terhes csend feszült hallgatásukban.

— Leveleit elégettem, még az utolsót is, János így kívánta.

Márta idegesen felkapta a fejét, a fiatal ember merő nézése megzavarta.

— Arra a születésnapra vacsorára úgy-e, már, régebben meghívta Jánost? Közben a barátom telefonáltatott magának, hogy meghalt, ágyban fekszik és nem valószínű, hogy az estélyre eljöhét . . . Miért küldte el akkor azt az expresszlevelet?

— Különös kérdés . . . Azért, mert a vacsora idejét egy órával eltöltük és más úton erről nem tudtam Jánost értesíteni és érdeklődtem az állapota felől is . . .

— Tudja, hogy ez a levél okozta halálát! — Péter arca torz fintorba rándult és úgy hajolt előre, mint a sötét fenyegetés megtestesülése.

— Kérem, mért gyötör, mit akar tőlem? — a leány hangja elvékonyodott, riadtan nézett maga elé — én azt hittem, hogy már semmi baja sincs, amikor lázasan beállított hozzánk, kértem, hogy menjen haza . . .

— Mi volt abban a levélben? — eszelős gyűlölet rőzselángja perzselt ki a hangjából — valami bolondító ígéret . . ., diadalmaskodni akart János józanságán . . ., uralkodni rajta, mint egy kis kutyán? Tudta, hogy beteg!

Márta rémülten felsikoltott, kirohant a szobából, a félig nyitott ajtóban egy csodálkozó arcú, kékkötényes inas jelent meg.

Péter körül forgott a világ, a kielégítetlen gyanu, úgy érezte, beigazolódott.

* * *

Évei sikságáról lassan elhúzódott a fiatalság köde, az a furcsa köd, amely annak idején percenkint változtatta színét, mindent befuttatott párájával, más formát és jelentőséget adva a dolgoknak. Most már ritkábban fordult meg fejében: csakugyan Márta szeszélye volt-e János halálának oka . . . Holland állampolgárságot szerzett. Érzékenységét valahol mélyen eltemették az évek, János halálának titokzatos megfejthetlenségét is. Néha azért megszurta a vissza-

emlékezések tuskéje, mégis úgy nézett vissza már barátságukra . . . Castorra és Polluxra, az együtt eltöltött évekre, mint valami mithológiai mesére . . .

Olsen kapitány azt mondta, hogy minden tisztességes tengerész szakállal ékeskedik. Péter, hogy kedvében járjon feljebbvalójának, szakállt növesztett és hat év múlva másodkormányos lett a Brittenen, amely Helsinki és Rotterdam között szállítja az utasokat.

Szerette a Brittent, szép kis hajó volt, fehér és karcsú, mint az északi vizek felett kerengő sirályok. Az inasévek, később a tengerészeti iskola, végül a tenger, pontos és lelkiismeretes munkára szoktatták. Mostanában már nagyon ritkán álmodozott — a kormányhídon figyelni kellett.

A Britten ép Helsinki felé haladt. Rotterdamban többek között egy ezüstös hajú úr szállt fel a hajóra csinos leányával. Elsőosztályú utasok voltak. Péter a következőket írta a leányról naplójába (az írás úgy ragadt rá, hogy Olsen kapitány megbízásából ő vezette a hajónaplót is):

«Meghökkenem, mikor először megláttam. Valami Mártára emlékeztet rajta, pedig egészen más, nyugtalanító jelenség; jobbra balra cikázik a fedélzeten, mint a forgószél».

Figyelte a kormányhíd fülkéjéből. A leány éppen alatta állt, kamaszos szél kapott piros szoknyája után. Bookdal közeledett hozzá; úgy csillogott a szeme, mint egy édenkertbe tévedt vizilóé.

A leány csakhamar lerázta a heringkirály hódoló közeledését s mikor egyedül maradt, érdeklődve nézte Jim Hogant, a hajó egyetlen angol matrózának munkáját, aki az egyik mentőcsónak körül bíbelődött valamivel. A leány ránevetett és szóba elegyedett vele.

«Sok mindent meglát az ember a kormányhídról» — gondolta Péter. Ez a dolog a pirosszoknyás leánnyal és Jim Hogannal nem tetszett neki.

Jimnek volt egy cimborája, Aldini, az olasz. Szabad idejükben állandóan együtt voltak a hajó tatjában, énekeltek s ha rossz volt az idő, végnélküli beszélgetések és közösen végrehajtandó tervek szálait fűzték össze.

Péter, azaz Pett, a másodkormányos, róluk is megemlékezett naplójában:

«Szenvedélyes barátok, mulatságos fickók. Például arról vitakoznak, hogy melyik állat erősebb, a bengáli tigris vagy az elefánt. Néha vitáik során alaposan elpüfölik egymást, de összeveszni nem tudnak. Gyakran elnézem kisebb szabálytalanságaikat, pedig hát azt nem volna szabad».

Mikor este Pétert leváltották, magához rendelte Jim Hogant. — Mit beszélt veled az a pirosszoknyás miss?

— Mindenfélét, mr. Pett. Csoda barátságos egy lány és nagyon ügyesnek tart! — vigyorgott szélesen Jim. — Délután az első fedélzet orrában már egész jóbarátságba keveredtünk... Megkérdezte, el tudok-e kapni egy ezüstöt, ha akármilyen gyorsan dobja is... hát elkaptam, pedig majdnem a vízbe repült.

— Hát ide figyelj! A szolgálati szabályzat tiltja, hogy az utasokkal bizalmaskodj. Meg ne lássalak még a közelében sem, mert leakasztok néhányat! Most pedig mehatsz!

* * *

Néhány óra múlva kellett befutniok Helsinkibe.

Sárgás párafészkekben hunyorogtak a fedélzeti lámpák... A nyirkos éjszaka mindenkit lekergetett a fedélzetről. Nehéz ködök szálltak fel a vízről.

Péter fázott a kormányhídon.

Az elsőosztályú fedélzeten éjjel két óráig Jim volt az őrszolgálatos. Fekete linóleumköpenyét magára kanyarítva füttyörészve lebzsel a szellőztetőkürtők körül. Kicsit tántorgott, mintha ivott volna.

Hogy mikor jelent meg a leány a fedélzeten, azt Péter sem vette észre. Hirtelen termett Jim mellett, valamit mondhatott neki. A hosszú angol fiú lerántotta a köpenyét és a korláthoz húzódott ugrásra készen.

A többi szinte pillanatok alatt történt meg. A leány kinyitotta kezításkáját, kiszedett belőle egy négy rétre hajtogatott papírszeletet és apró gombóccá gyúrte.

— Százaz! Vigyázz! — vihogott fel a leány kamaszos frissen.

Magas ívben röppent ki kezéből a papírgombóc Jim felé. Mint a tigris, úgy ugrott utána vad lendülettel a fiú. Egy pillanattig úszott a levegőben a korlát fölött, mohón széttárt kezekkel.

A leány rémülten felsikoltott.

A papírgombócot az utánaugró Jimmel elnyelte a sötétség. Gyenge loccsanás hallatszott. Pétert, mintha leláncolták volna, még egy pillanattig mozdulatlanul állt. Most bizony pontosan látott mindent. Még a leányt is, aki dermedten állt a korlát mögött, ujjai segélykérően szétnyíltak, a lámpa olajos fénye ráesett kerekre tágult ijedt gyerekszemére.

— Istenem, mi történt! — sikoltott fel a leány újra, jobbra-balra röpködött a fedélzeten, tétován, mint egy gyerek, mikor járni tanul, aki nem tudja felmérni a távolságokat és a bajt.

Péter közben félreverte a harangot.

A Britten félkörívben visszafordult. A gépek dohogása elcsendesedett. Az utasok a vészjelre felriadva, kirohantak a fedélzetre. Alig lehetett lecsillapítani őket. Kergülten száguldoztak össze-vissza, azt hitték, süllyed a hajó.

A szuperkargó üvöltve vezényelt. A matrózok pillanatok alatt vízre bocsátottak két mentőcsónakot. A vad riadalmat még növelte Aldini, Jim barátja, aki közben szintén felrohant a fedélzetre és mikor megtudta, hogy Jim a tengerbe esett, őrjöngeni kezdett. A vízbe akart ugrani. Péter lekötöztette. Aldini úgy bögött, mint egy megsebzett állat. A matrózok lehurcolták a kabinjába.

— Mi történt tulajdonképpen? Hogy esett a vízbe? — kiáltott fel Bookdal már tizedszer Péternek a kormányhídra.

Péter a leányt kereste, eltűnt a fedélzetről.

— Úgy látszik, részeg volt, túlságosan a korlát fölé hajolt — felelt rekedten a másodkormányos.

Jimet nem sikerült kihalászni. A Britten öt órával később ért Helsinkibe.

* * *

A tragédiát hárman látták. A leány, aki mint egy ijedt gyerek elbujt és nem jelentkezett, Jim, aki eltűnt a tengerben és Péter, aki borzongott . . . és döntött: soha senkinek sem fog szólni a leány szerepéről, ha az magától nem jelentkezik.

Igy is történt. Az esetről jegyzőkönyvet vettek fel, a másodkormányos, az egyetlen szemtanu jelentése alapján. Jim halálát a következőkép vezették be a hajónaplóba:

«Ittasan kezdte a szolgálato, ismeretlen okból túlságosan áthajolt a korláton és beleszédült a vízbe.»

Péter a homlokát törölgette. Mért írt hamis jelentést? A lány volt oka Jim halálának? Ez a röpködő, pirosszoknyás gyerek, aki alig tizennyolcéves . . . Ha Hogan nem ivott volna . . . nem tévesztette volna el az ugrást . . . és ha Jánosnak nem lett volna láza . . . ha a korláton a festék frissebb és fehérebb lett volna, talán figyelmeztette volna Jimet a veszélyre. . . Nincs gyilkos! Nincs kimutatható szándék itt. Szándék, amit a túlzott érzékenység, a felelőtlen gyanu keres. Persze, ha az okozatok ijesztően összekapcsolódó láncolatából most torkon ragadná a felelőtlenül játszó pirosszoknyás leányt, a vérszomjas gyanu könnyen elbánhatna vele, megölhetné.

Mélyen és felszabadultan szívta magába Péter a sós levegőt; évek óta visszatérő lidércnyomás szakadt le róla, egy gyanu, mely annakidején teljesen markába vette az érzékeny, álmodozó szigorlóorvost, aki nem tudott belenyugodni barátja halálába.

* * *

A Britten a kikötő ónszínű vizében vesztegelt. Csak két hét múlva indulhat útnak, mert javítják.

Tejfehér az ég . . . Péter és Aldini esténként nap-nap után elmennek a Nitori Juoksához címzett matróztanyára, ahol nem veszik oly szigorúan a prohibíciót.

Aldini gépiesen felhajtja poharából a vörös rumot, a könnyek fehér barázdát mosnak az arcán.

— Nem értem, hogy történhetett ez, mr. Pett. Maga látta, hisz ott volt a kormányhídon.

Péter atyai részvétellel nézi a göndörhajú fiút:

— Felmászhatott a korlátra. Úgy látszik, részeg volt.

— Igen... mr. Pett. Ez a leghihetetlenebb. Aznap este megivott öt grogot. Sohasem tette eddig... Uram, ez borzasztó. A legjobb cimborám volt. Évek óta csak egy hajóra szegődtünk el. Egyszer Alexandriában megmentette az életemet, mikor már majdnem agyonverték... Mit gondol, uram, mi lesz vele, a mennyországba kerül?... nagyon jó fiú volt...

— Minden bizonnyal.

Péter saját magát látta Aldini fájdalmas fekete szemének riadt tükrében. Ő is ilyen volt, döbbenetesen ilyen.

* * *

A Britten indulása előtt való este együtt mentek végig az öbölbe Péter és Aldini. Mikor ráléptek a hajóhídra, hogy felmenjenek a Brittenre, Aldini hirtelen megtorpant.

— Uram, én nem megyek vissza erre a hajóra, én soha többé hajóra nem megyek... Hacsak a vízre nézek, összefacsarodik a szívem — s itt suttogóra fogta a hangját, — egy zöldszemű sellőt látok, az szédítette a vízbe Jimet... Az átkozott!

Péter megragadta a karját és előrelódította Aldinit.

— Fiú, ne bolondozz!... ne képzelődj, nincsenek sellők. Semmiféle zöldszínű vízi nők... Neked a hajón a helyed.

Ellágyultan nézett az olajosbőrű fiúra, mint saját, érzékeny fiatalágára, most már szelíden fogta meg a karját s vitte magával a kabinjába.

Egy új sapkát adott neki, a legjobb pipáját, két csomag dohányt s egy vízhatlan matrózcizmát. Vigasztalni próbálta.

Másnap a Britten csillogó napfényben siklott ki az öbölből Rotterdam felé sok utassal és a két Castorral.

AZ ÉN RÓZSÁM...

*Az én rózsám bodor haja,
Arany, mint a nap sugara,
Gyémánszeme, tündérszeme
Több erő, mint Csongrád megye.*

*Hát a szíve, hát a lelke,
Annyi pénz még nincs kiverve
Száz országon száz világon,
Nem is adnám semmi áron.*

*Holddal kéne koronázni,
Nevét csillagokba vágni,
Szerelmének napot ülni,
Cítérazni, hegedülni.*

Számadó Ernő.